

Herman Bang

Herman Bang (1857-1912) var tidligt aktiv som litterær kritiker, journalist og skønlitterær forfatter. Han blev en af de fremtrædende danske repræsentanter for det moderne gennembruds naturalisme og realisme, selv om gennembruddets store ideologiske bagmand – kritikeren og litteraten Georg Brandes – fandt Bang for kulturelt konservativ, for slap og for kvindagtig (!) i sin litterære tilgang til virkeligheden.

Bangs værker behøvede dog ikke blåstempling fra Brandes for at provokere og fascinere såvel samtidens som senere tilkomne læsere. Ikke mindst viste Bang sig som den journalistiske reportages og den korte novelles mester.

Foran Alteret (1880)

Dér er han!

Halsene strækkes. Man væbner sine Øjne med Kikkerter. Brudgommen gaar med sin Forlover op gennem Kirken, gennem Hegnene af nysgerrige Hoveder og sammenstuede Legemer. Han er høj, mørk, maaske lidt for slank; hans hvide Skjorte er glat, uden Læg, hans Chapeau-bas er foret med blaat. Naar man ser nøje til, skulde man tro, han var malet under Øjnene - men det er maaske kun blaa Ringe. Og mens han gaar op mod Koret, følges han fra Tilskuer til Tilskuer af en hviskende Mumlen; det er hans Fortid, der mumler omkring ham.

- Hvor gammel han er? - Tredive Aar ... han har været smuk, men nu er der saamæn ikke meget ved ham. - Nej, det er vist: han er jo helt skaldet - Ja, og det er ingen Under ...

- Hvor mon hun er? - Hvem? - Emilie, jeg kendte hende godt, Skindet, hun syede hos Etatsraadinden. - Saa kom hun paa "Stiftelsen" ... Gud, man læser jo altid saadan noget i "Adresseavisen ... Fanny Jansen, som sang i Tivoli - vi boede jo henne i Skindergade den Gang. Det husker De nok, Kammerraadens boede ovenpaa, og vi flyttede, fordi de altid lod Vandet staa i Vasken. Nu er det fjorten Aar siden. Hvor Tiden dog gaar! -

- Vist var de forlovede, Emilie; jeg véd det jo fra Augusta selv. Men saa slog hun op, fordi ... uh, nej, det kan jeg ikke fortælle ... han var fæl! - Fæl? - Ja, engang paa Trappen, og saa gjorde hun det forbi ...

Han naa'r op i Koret. Man tager Hovederne til sig, man sætter sig, man kommer til Ro. Det er mest Damer, der fylder Stolene: gamle Veninder af Familien; unge Piger, der finder det saa dejligt at se paa Bryllupper; Sladdersøstre, som gaar hen for at

slaa en Time ihjel; ledige Fugle, der betragter Kirken som et Teater; Syjomfruer, som studerer Moderne; Tjenestepiger, der vil beundre eller misunde. Og alle bringer de med sig Gadens Støv, Rendestenenes Snavs, Hverdagslivets Pjat.

Kirken er helt fuld. Den forvirrede Hvisken, den sagte Mumlen, der stiger og falder, virker søvndyssende. Lyset fra de tændte Kandelabrer kæmper med Dagslyset: gulgraat, koldt ligger Skæret i Kirkens Rum. Thorvaldsens Apostle bliver endnu strengere i dette graakolde Lys; Kristus over Alteret staar som sædvanlig med udstrakte Hænder, bedende denne Mængde, over hvem han skulde byde. Det flagrende Skær fra Gasflammerne lægger skiftende Liv over Trækkene.

Om Formiddagen har der været Begravelse: Kandelabrerne var omvundne med Flor, foran Koret stod en Kiste, dækket med Blomster. Ellers var alt det samme. Nede i Kirken en hviskende Mumlen, en Skare Mænd, der taler om Forretninger, der fortæller Anekdoter, der bagtaler. Og de strenge Apostle saá med det samme kolde Blik paa Mængden, Kristus ved Alteret udstrakte de samme Hænder paa samme Maade ... hist og her et fugtigt Øje ... ellers helt det samme.

Der kommer atter Liv i Mængden. Man strækker Hals, man kryber og man puffer. Det er en Dame i blaåt. Umaadelig svær med et stort rundt Ansigt og Forglemmigej paa Haaret. Saa følger de andre efter med kort Ophold, Herrerne med en nervøs Rysten i Knæene, Damerne kække, med firkantet blottede Halse, lange Slæb og Rosenbuketter i Hænderne. Tilskuernes Beundringsmumlen lægger Rødme paa Kinderne, man ser sig om, nikker til en Bekendt.

Det er Brudens Broder, Maleren. Han har faaet sit Haar krøllet, hans hvide Halstørklæde er af Silke, umaadelig stort. Alligevel kan han ikke bære sin Berømmelse, og han er lige ved at tabe den høje Hat, som han holder kejtet.

Sidst kommer Etatsraadinden; en ældre Dame, høj, statelig, i staaalgraa Silkekjole med bredt Slæb.

Man mumler igen –

- Etatsraaden stod jo paa Randen af en Fallit ... det var i Krisen, De husker nok ... Saa ofrede Fruen sig. - Ofrede sig? - Ja, den Gang var hun jo endnu en ung Kone og en usædvanlig smuk Kone ... Aa, det er da ikke muligt! - Saa? ja, naar De véd det bedre - Nej, men det er saa gyseligt - Ja, det har De Ret i, men sandt er det alligevel. Saa rejste hun over Hals og Hoved til London, og saa blev Manden reddet af Konsul G. - aa, en af Husets Venner lavede saadan en morsom Vise om den Rejse - Men Etatsraaden? - Ak, kære Frøken Liisberg, Etatsraaden - --- Saadan er Mændene.

Folk bliver utaalmodige, de rejser sig og sætter sig igen; sætter sig og rejser sig igen. Herrerne af Følget krammer Brudesangene mellem deres Fingre, en og anden memorerer en Tale, han vil holde ved Bordet; en ung Marineofficer koketterer med en Dame i lyserødt; nogle gaber uden at skjule det; et Par Studenter taler halvhøjt

og ler bag deres parfumerede Lommetørklæder. Damerne sidder som Selskabsfugle paa en Pind. Gasflammerne kaster et usikkert Skær over de blændende Farver, de hvide Kniplinger, de halvt blottede Arme. Fra Pulpiturerne sluges de af Kikkerter.

- Hun kommer!

Tre Slag paa Døren, Orgelet intonerer. Nede i Kirken en forvirret Trængen paa, oppe i Koret ængstelig Spænding? hvordan vil hun føre Slæbet?

Hun er middelhøj, blond med askegraat Haar. Trækkene bløde. Huden dunet som en fin Frugt, Læberne fint formede med et sørgmodigt Smil. Om hende bølger den hvide Atlask som en skinnende Flod.

Kammerherren, hendes Fader, holder sig rank. Penselen har forsøgt at skjule Ansigtets Rynker, den sorte Moustache er blank.

- Dejlign! - Yndig! - - Sød!

Som en Brusen har Mængdens Hvisken ledsaget hendes Gang. Nu er hun naet op i Koret, og Orgelet overdøver de Hviskendes Stemmer, de Gaaendes Fodtrin, Larmen af Dørene, de summende Rygter.

- Kammerherren sidder daarligt i det. - Ja, naturligvis. Tror De ellers, at den aristokratiske Familie vilde ønske saadan en Mesalliance?

- Man siger, hun har været forlovet med sin Fætter. - Ja, Gud bevar' os, det er ganske vist. Det var en Børneforlovelse. - Men hun saá dog meget glad ud. - Gud, hun véd jo ikke, hvad hun gaar ind til, stakkels Barn!

- Er Fætteren med? - Jo, det er ham, den høje, blonde øverst oppe i anden Række - han er sød. - Det er da underligt, at han er med. - Pyt, han trøster sig nok ...

Orgelet tier. Kammerherren byder sin Datter Armen og fører hende op ad Alterets Trin. Brudgommen gaar hurtig op. Præsten vender sig imod dem.

Nede i Kirken hysses der, trænges der paa, lyttes der. Foran Kristusbilledet, hvis Skygge fylder Nichen, staar Brudgommen skødesløst, halvt bøjet. Bruden lader sit Blik hvile i Præstens. Lysskæret leger i Kjolens Folder og spiller i Diamantsmykket paa hendes Bryst. Slæbet, der dækkes af Slørets Tyll, glider ned ad de tæppebelagte Trin som en skumklædt, blinkende Strøm.

Præsten taler til dem.

Han minder dem om Ægteskabets Alvor; han kalder det to Sjæles Fælles Arbejden sig frem imod Gud. Men saa forlader han forholdsvis hurtig den religiøse Side af Sagen - Etatsraaden er ikke meget religiøs, og Kammerherren "ses aldrig i Guds Hus" -; med mild, indsmigrende Stemme maler han et blødt Billede af Agnes' Barndom; han taler om Kammerherreindens Skygge, som fra de fjerne Boliger svæver om hendes Datter, om Moderøjet, hvis kærlige Blik overvinder Døden.

Agnes ser sin sarte Moders Skikkelse udstrakt paa Dødslejet. Hun selv ligger knælende ved Sengen. Inde i den anden Stue hører man Lyden af Kammerherrens Skridt - og naar han nærmer sig Døren, farer den døende sammen. - Og Agnes aner første Gang, at noget forfærdeligt havde lagt sig imellem ham, der gaar rastløs omkring derinde, og hende, Moderen, der vil have Lov til at dø uden at se ham -

- Og Erindringen om al denne Kærlighed vil De bringe med Dem til Deres nye Hjem. Det er smukt, naar Børnene kan bygge deres Hjem i Ly af skærmende Minder fra det fædrene Hus.

Agnes gysrer, som om en kold Haand havde berørt hende.

- Og De, min Brudgom, pris De Dem lykkelig! De vier Dem i Deres Manddoms første Tid ind til et ædelt Værk: det, at blive en trofast Hustru et trofast Værn. Men ogsaa for Dem maa jo i denne Stund fredlyste Minder tale højt i Deres Hjerte: Mindet om en hæderlig Fader, der i alt kan være Dem et følgeværdigt Eksempel - -

Etatsraadinden fører Lommetørklædet til sine Øjne - hun er til Mode, som en pludselig Svimmelhed havde grebet hende. Saa tænker hun paa de aarvaagne Kikkerter og hæver Hovedet stoltere end før: Men hun hører ikke mere: for hendes Blik staar Billedet af et højt Egetræsværelse i City, mørkt, med et højt Egetræsskrivebord mellem Vinduerne. Og foran Skrivebordet sidder en lille, mørksmudsket Mand, som rejser sig, da hun kommer ind, rejser sig og smiler - smiler - - Gennem Sønnen foran Alteret gaar der som et elektrisk Stød - -

Herrerne sidder uroligt, rokkende paa Stolene, seende ned i deres høje Hatte. Damerne pudser Næse eller holder de duftende Buketter op for at skjule en Gaben. Nede i Kirken en uafbrudt akkompagnerende Mumlen.

I Nichen Kristus med udstrakte Arme.

- Amen!

Præsten tager Alterbogen. Der kommer Røre i Følget. For Herrerne er Alterbogen det første Signal til at gaa til Bords, for Damerne til at arrangere sig til Bortgangen. De tager sig til Haaret, sætter Blomsten mere fast, ordner en Fold i Kjolen. Bagved, paa tredje Række sidder en gammel Tante og græder. Hendes Snøften høres, medens Præsten læser.

- Saa tilspørger jeg Eder, Adolf Julius Boeck: Om I har beraadt Eder med Gud i Himmelen, dernæst med Eders eget Hjertelag, siden ogsaa med Eders Slægt og Venner, at I vil have denne ærlige Pige, som hos Eder staar, til Eders Ægtehustru?

- Ja. "Med Gud i Himmelen" - han tænker paa den første Gang, hans Moder havde talt til ham om Partiet. Det var om Natten efter et Bal, og han havde tænkt paa, hvor blødt hun havde ligget i hans Arm i Dansen. Saa havde han sagt, han vilde

gøre, hvad han kunde. Og nu spurgte man ham, om han havde beraadt sig med "Gud i Himmelen".

- Om I herefter vil leve saa med hende baade i Medgang og Modgang, i hvad Lykke Gud den almægtige vil Eder tilføje, som en Dannemand bør at leve med sin Ægtehustru?

- Ja - han kan næsten ikke lade være at smile: "som en Dannemand bør leve med sin Ægtehustru" - han er nær ved at vende sig om for at se paa sin Veri, Frederik Brasen, der sidder bag ved ham og lærer Bryllupssalmen udenad. Brasen var lige bleven gift. Saa havde han en Formiddag truffet ham paa Gaden og fortalt, at de i Aften skulde have Ungkarleselskab paa Skydebanen. Jeg kommer med, sagde Brasen. - Du, en gift Mand! - Ja vist, har Præsten ikke sagt, at jeg skulde leve med min Kone som en dannet Mand? Og nu kunde han ikke lade være at tænke paa den flove Vittighed, netop nu, hvor han skulde være alvorlig.

- Om I véd Eder fri, at I ikke har givet nogen anden Kvinde, som nu lever, Eders Ægteskabstro, som dette kunde være til Hinder.

- Ja - - Jo, han kan jo nok svare ja - det andet var kun for Spøg. Man sagde saadan noget i Nødsfald. Det gjorde alle, og siden havde han jo sørget godt baade for hende og Barnet - og da Barnet døde, var han en Formiddag taget ud paa Kirkegaarden og havde ladet Graveren sætte et Rosentræ paa Graven - han havde intet at bebrejde sig.

Præstens Spørgsmaal vækker. Det ensformige Tonefald, de kendte Ord trænger ind paa dem. Man spidser Øren for at høre de sagte "Ja", man vil høre dem. En og anden mere følsom er til Mode, som han skulde kvæles ... Damerne skjuler Ansigterne med deres Buketter. De rødmer svagt; eller maaske er det Skæret fra Roserne.

- I lige Maade tilspørger jeg Eder, Agnes Mathilde Løvenfeldt.

Kammerherren staar rank ved Alterets Trin, og ved Lyden af sit Navn retter han sig endnu mere.

- Om I har beraadt Eder med Gud i Himmelen, dernæst med Eders eget Hjertelag, siden ogsaa med Eders Slægt og Venner, om I vil have denne ærlige unge Karl, som hos Eder staar, til Eders Ægtehusbond?

- Ja - Hidtil har hun syntes, det var en anden ... en fremmed uden for hende selv. Men nu ... det trænger saa nær paa ... hun kan ikke slippe uden om. Og pludselig tænker hun saa, at dette sagte "Ja" binder hende saa forfærdelig fast. Hun staar med Hovedet bøjet, hendes Skikkelse skælver under den skinnende Atlask ... hun griber fast om Gelænderet ...

Præsten spørger igen.

Og hvert af hans Spørgsmaal syntes hende som en Spade Jord paa hendes Ungdoms Drømme. Det brændte i hendes Hoved, hendes Læber var tørre. Hun havde siddet ved Klaveret og spillet, da hendes Fader kom ind, ophidset og forstyrret, og sagde hende, at han var kompromitteret, hvis hun ikke reddede ham ved at ægte den rige Boeck ... og hun maatte vide, at en Løvenfeldt ikke overlevede sin Ære ...

- Om I véd Eder fri, at I ikke har givet nogen anden Mandsperson, som nu lever, Eders Ægteskabstro, som dette kunde være til Hinder?

Hun hører ikke mere ... hun véd, hun er solgt. Men Tante Elisabeth har sagt, at Kærlighed er en Vane, saa vil hun vel lære at elske ham ... Thi hun har jo ikke elsket nogen anden? nej, nej ... det var en Drøm, intet andet Den Sommer var den lykkeligste i hendes Liv, ja, netop en Drøm ... men nu burde hun maaske glemme den - maaske, nej, ganske vist - og det vilde ikke være let.

Adolf har vendt sig imod hende ... han ser paa hendes Ansigt, det skælvende Bryst, hvor Diamantsmykket blinker, Hoften, der runder sig under Brudekjolens Atlask ...

Følget er nervøst ... der er noget i dette, der er alvorligt, noget afgørende, noget, som betager. Blomsterne paa Kvindernes Bryst vugger sig uroligt. Herrerne glatter deres Handsker, slaar Benene over hinanden og undersøger deres Støvler.

- Saa giver hinanden Eders Hænder.

Agnes udstrækker mekanisk sin Haand imod hans ... den fatter hendes med et umærkeligt Tryk, Pulsene i hans Fingerspidser banker; hun ser op paa ham ... der ligger noget i hans Blik, noget ... hun rødmer og ser op mod Kristus. Han staar som altid med udbredte Arme, medlidende, modtagende ... men hun rinder ingen Hvile hos Guden. Hun mærker sin Mands Blik søgende mod sig, det er hende, som et Skrig hentørredes i hendes Strube ...

- Hvad Gud den almægtige har sammenføjet, skal intet Menneske adskille.

Intet Menneske adskille ... men der er jo dog Skilsmisse ... hun kan jo dog, kunde jo dog.

Præsten læser Skriftens Ord, den gammeltestamentlige Fortælling om Kvindens Skabelse. Og det er som Orientens Glød gennemhedede de hellige Ord.

Korets Hvælving lader Ordene klinge igen ... den sidste Tone dør langsomt hen som en stille Hvisken. Der er saa megen menneskelig Varme i de guddommelige Ord ... saa megen Hede, hidsende Veltalenhed, Østerlandene taler ... der gaar som en Attraaens Bølge gennem Rummet: - Jeg vil skikke Dig megen Kummer til, naar Du reder til Barsel, og Du skal føde dine Børn med Kummer og din Vilje skal være din Mand undergiven, og han skal være din Herre.

Agnes er forstumlet ... hun hører Ordene som en fjern Trusel, som et rullende Uvejr, der nærmer sig hendes Liv. Hendes Mand tager ikke Øjnene fra hende. Foran Guds

Alter begynder han at nyde sin Hustru, den Gud, der har sagt: Men dersom dit højre Øje forarger dig, saa riv det ud og kast det fra Dig. Thi det er dig gavnligt, at ét af dine Lemmer fordærves og ikke dit ganske Legem skal kastes i Helvede.

Kristus staar ren, ophøjet, hugget i Marmor. Men Gasflammerne lægger som et bævende Smil om hans Mund, som om de rene Læber lukkede sig om et Suk.

Det er saa yndigt at følges ad
for to, som gerne vil sammen være –
da er med Glæden man dobbelt glad
og halvt om Sorgen saa tung at bære.

Ja det er Gammen
at rejse sammen,
naar Fjederhammen
er Kærlighed.

Hun vidste ikke, hvordan hun var kommen hen til sin Plads; han havde taget hendes Arm og ført hende. Tonerne af Sangen summer om hende uden at naa hende ... kun Omkvædet brænder sig ind i hende som et truende Spørgsmaal.

Salmen er forbi. Og lige paa én Gang begynder de alle at tale rundt omkring hende, tale som Børn, der længe har maattet tie. Damerne smiler, Herrerne byder Armen, komplimenterer en blottet Hals, roser et epokegørende Toilette. Man omringer hende, trykker hende i Haanden, kysser hende.

Saa gaar de nedad Kirken.

Hoved ved Hoved; hundrede af graadige Blikke, misundelige Øjekast, eksaminerende Miner. Fra Orgelet brusende Akkorder. Helt ned ad Gangen Ansigt over Ansigt. Hele Kirken er bleven et aarvaagent Øje. Silkekjolerne rasler. Beundrende Mumlen, Hvisken, Smil,, dæmpet Samtale. Ved Pillerne Apostlene høje og strenge,, graagule af det blandede Lysskær.

De naa'r Døren. Han hvisker til hende, bøjer sig ned over hende, kysser hende. Hun mærker, at hans Læber er meget varme.

Saa kører Vognen frem. Han slaar sin Arm omkring hende for at hjælpe hende ind ... hun føler den skælve ... hun ordner sit Slæb, bøjer sig tilbage ... alt uden at se paa ham.

Kirkebetjenten lukker Døren med en hemmelighedsfuld Mine.